

גנזי המלך

קובץ שבועי בענייני יהדות מהוצאת **ארבע נוספות**

445

להזמנת עלונים ולפרסום טל: 0732-776776 03-6777779 מופץ בכל הארץ ב-40,000 עותקים

"וּכְכָה תֹאכְלוּ אֶתֹוּ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נְעֻלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶם בִּידְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֶתֹוּ בַחֲפִזּוֹן"

הרכבת האחרונה

מתוך דרשותיו של הרב אמנון יצחק שליט"א

במקומם ולא להם חלק בגאולה, הוא סוד הגאולה והזוכים לה, דוקא בהכנה הכי מפורטת, בעמידה ערה ומזורזת לקראת האדון ברוך הוא!

מצות קרבן פסח היה הקדמה לגאולתם; כי בהכנתם השלמה אליה בכל הפרטים ופרטי פרטים, **עומדים נצבים;** "מְתַנִּיכֶם חֲגָרִים נְעֻלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶם בִּידְכֶם", האכילה בחפזון ומשקיפים בעד החלון בכליון עיניים, כי הגאולה ודאי הנה באה, בהכנה כזאת היא האמונה ובזכותה זכו לגאולה ובלעדי כל אלה אין כל חלק בגאולה. ('דעת תורה').

"צו אַת אֶהְרֵן וְאַת פְּנִי לְאֹמֵר זֹאת תֹוצֵר הַעֲלָה הוּא הַעֲלָה" (ויקרא' ו ב).

וברש"י; 'אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אמר ר"ש: "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כ"ס". פי'; דבקרבת עולה יש חסרון כ"ס לכהנים שכולה כליל, לכן; "צו אַת אֶהְרֵן וְאַת פְּנִי" מיד ולדורות', הרי שהכתוב מזרז ואומר גם לאהרן נדב ואביהוא בלשון; "צו" בקרבן עולה יותר מקרבנות אחרים, כי בעולה יש חסרון כ"ס. ואנו עומדים ותמהים; היתכן שאהרן הכהן הגדול, המשך בעמ' 2 <<<

העגלה כ"כ זמן, אכן ההכנות הקלות כמו ללבוש המעיל העליון והמקל שלו, אותן יניח עד רגע האחרונה לעת שכבר תבוא העגלה ליד ביתו, כי בטוח הוא שהעגלון יחכה עליו איזה זמן די מספיק לסדר הדברים הקטנים הנשארים שעוד צריכים לו לנסיעתו.

אולם לא כן הוא אם נסיעת דרכו תהא במסילת הברזל; כי אז כבר לא יניח אף דבר קל מההכנה, אז עוד בעוד מועד גם יאכל וישתה וילביש עצמו מוכן בכל המלבושים, גם במלבושיו העליונים, גם במקלו בידו ואף יעמוד מוכן בחצר מסילת הברזל. **ועוד יותר;** כי גם יתקרב עצמו ליד המסילה אשר עליה תבוא הרכבת, למען לא יאחר להכנס בה תיכף עם בואה של הרכבת, כי יודע הוא שאם לא יהיה מוכן ממש בכל מכל כל אז יאבד הכל, כי לא ימתינו עליו אף רגע אחת. ובאם יהיה רחוק אף איזו פסיעות, הנה הרכבת תפליג והוא במקומו ישרא באין ישועה לו!

ירמיה ציוה לקברו במקלו ותרמילו בידו וסמוך ממש ליד המסילה, **מוכן לרגע;** "וּפְתָאֵם יְבֹוא אֶל הַיְכָלוֹ הָאֲדוֹן אֲשֶׁר אִתְּם מְבַקְשִׁים" (מלאכי' ג א). נורא מאוד הדבר עד היכן היו עומדים מוכנים ומזומנים להגאולה, יראו לנפשם מאוד פן תתקיים הגאולה והם לא יהיו מוכנים תיכף ומיד וח"ו ישאר

וברש"י; 'מזומנים לדרך. **בחפזון, לשון בהלה ומהירות.** מובא במדרשו; 'ר' ירמיה הוה מפקד ואמר: "אלבשוני מאנין חירורין חפיתין ואלבשוני דרדסאי והבון חוטרי בידי וסנדלאי ברגלי. והבו יתי על אורחא דאם אתבעית אנא קאים אוטמיס" ('ב"ר' ק ב). וביארו המפרשים; שהכל היה זה מטעם הכנה, שיהיה מוכן לביאת הגואל.

מסופר גם על אחד מהראשונים; שכאשר היה שומע איזו המולה שהיתה באה מאחורי כותלי ביתו, היה כרגע רץ מהר לראות אם בא המשיח. ומהו כל ענין הזה? זהו אמנם מעיקר סוד הגאולה, מסוד הגאולה הוא; כי אין המשך בה, בבוא עיתה; "אֶחָיִשְׁנָה" ('ישעיה' ס כב) בסודה אין כל עיכובים. 'על כן נקוה לך ה"א לראות מהרה בתפארת עוזך' ('סדור תפילה). כי כהגאולה כן ההכנה אליה; 'אחכה לו בכל יום שיבא' ('יג עיקרים') 'צפית לישועה' ('שבת' לא:); כי אין כלום חסר אין כלום מעכב.

ההקדמה לגאולה הוא סוד ההכנה; כפי מדת ההכנה כן מדת הזכיה, כשאדם מזמין עגלה לנסוע לדרך; אם כי ודאי מקדים הוא להכין עצמו עם כל הנצרך לדרך זו, להיות מזומן לעת בואה של העגלה, פן לא תמתין עליו

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה גנזי המלך דברים הטעונים גניזה

>>> המשך מעמ' 1

שעליו הכתוב אומר; **"תִּמְדָּךְ וְאִיֶּךָ לְאִישׁ חֲסִידָךְ"** (דברים' לג ח) צריך לזירוז יותר במקום שיש חסרון כיס?

כיוצא בזה מצאנו יותר מפורש בתורה; "וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶחָד מֵת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתְכֶם לְפָנָי ה' וַיָּמָתוּ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אֶחָד וְאֶל יָבֵא בְּכָל עַת אֶל הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְכָתְךָ... וְלֹא יָמוּת" (ויקרא' טז א). וברש"י; "אֶחָד מֵת" מה ת"ל? היה ראב"ע מושל; משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר: "לא אל תאכל צונן". בא אחר וא"ל: "אל תאכל צונן שלא תמות כדרך שמת פלוני", זה זרזו יותר מן הראשון לכך נאמר; "אֶחָד מֵת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן... דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן אֶחָד וְאֶל יָבֵא" שלא ימות כדרך שמתו בניו'.

יש כאן זירוז מיוחד לאהרן שאל יבוא בכל עת אל הקודש, בצירוף אזהרה שלא ימות כדרך שמתו בניו, גם כאן אנו נרעשים ונפחדים על ההדגשה בתורה, **שיש הבדל באזהרה לאהרן הכהן; "וְאֶל יָבֵא בְּכָל עַת אֶל הַקֹּדֶשׁ", אם יזהירוהו ויזכירו לו; 'שלא ימות כדרך שמתו בניו'** ומה זאת? וכעין זה מצינו עוד בהרבה מקומות בתורה"ק באזהרות לגדולי ישראל ובשבחן על קיום מצות השי"ת, אף בדברים שלדעתנו דברים קלים הם אצלם ויש להתבונן בזה.

אבל דע כי התורה היא תורת אמת! והאמת ניתנה להאמר לכל אדם בשוה בין קטן אם רק הגיע לכלל דעת ובין גדול אם חשוב או שאינו חשוב, אם הוא רק ילוד אשה ניתנה לו התורה בכל אזהרותיה ומצוותיה ולכל פרטיה ודקדוקיה, כי כל אדם נולד והבחירה בידו ורשות ניתנה לו להטות עצמו להיות צדיק כמשה רבנו ע"ה, או להיפך להיות רשע כירבעם בן נבט. **"ואמר הקב"ה: "בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין" (קידושין' ל:).** **"כל הגדול מתברו יצרו גדול ממנו" (סוכה' נב).**

נמצא; שכל אדם יש לו רשות לבחור בטוב או ברע בכל מקום ובכל זמן, בכל עת ובכל שעה כל ימי חייו עד נשימה אחרונה, אין מי שיכוף אותו ללכת בדרך טובה או להיפך. ואם כי ודאי האדם הגדול שעלה במעלות התורה והיראה, לא יטה אוזן ליצה"ר ולא ישמע אליו כלל וכן להיפך האדם הטובע ח"ו בים התאוה מטמטם לבו ושוב לא יבין שפת הקדושה והפרישות, מ"מ התורה תורת אמת לא תיגרע משום כך אזהרותיה ומצוותיה לכל אדם בשוה באין יוצא! והמתבונן יבין.

אחז"ל; 'מעשה בחסיד זקן אחד שהיה יושב ושונה: "אל תאמין בעצמך עד עת זקנתך", במקום; 'אל תאמין

בעצמך עד יום מותך' (אבות' ב). (כי היה חסיד גדול וזקן והרגיש בעצמו שאין לו כבר שום שייכות לעוה"ז והתרעמו עליו בשמים על שינוי זה) ונתנו רשות ליצה"ר והתחפש לאשה יפת תואר אשר מימות תובל קין לא היתה כמותה ונכנס בדמות זו להזדר של אותו זקן וכיון שנשא עיניו וראה אותה דיבר איתה דברים אשר אינם ראויים לחסיד כמותו, אבל תיכף התחרט והיה לו צער גדול מזה וכנראה שהיה בסכנה מחמת הצער כי היה חסיד גדול אמיתי וריחמו עליו בשמים ונצטוו אותו רוח להפסיק והתגלה לו אותו רוח ואמר לו: "דע כי שלחו אותי מן השמים ללמד אותך, שלא תגרוס עוד; 'אל תאמין בעצמך עד עת זקנתך' אלא; 'עד יום מותך'" (ירושלמי' שבת' ח:).

הרי שעד יום מותו של האדם אינו בטוח בעצמו כלל וכלל ועליו לבקש רחמים שיעזרהו השי"ת שלא ישל ח"ו וכמו שהביאו חז"ל; **"צופה כְּשֶׁע לַצְדִּיק וּמִבְּקֶשׁ לְהִמְתִּיתוּ" (תהלים' לו לב) (קידושין' ל). "כְּשֶׁע" זה הוא היצר הרע שאינו מסתלק משום איש ואינו מתייחס אף מן הצדיק ביותר וצופה לו לתפסו במקום ובזמן המתאים להכשילו ונצחונו עליו מובטח כי קשה הוא מאד ורק; **"ה' לֹא יַעֲזֹבֵנו כִּידוּ" (שם'). 'אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. ואפי' ביום מותו כששוכב במתו ויודע שעוד מעט ויניח הכל כאן והוא הולך ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, גם בעת הזאת צריך רחמים מרובים ולבקש עזר ה'.****

והנה בלא יראת העונש אי אפשר לאדם לכבוש את יצרו ומדותיו המגונות, את התאוה את הכעס ואת החמדה... **וכן מצינו בחז"ל; שעל אף מדרגתם של ישראל בקבלת התורה על הר סיני שאמרו כולם כאיש אחד ובלב אחד נעשה ונשמע! עד שיצתה בת קול ואמרה: "מי גילה רז זה לבני? אעפ"כ אחז"ל; 'כפה עליהם הקב"ה הר כגיגית ואמר להם: "אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם" (שבת' פח). וכ"כ למה? לשם מה היו צריכים לאיים עליהם, הטעם הוא שאפילו האדם הגדול ביותר כל זמן שהוא בחיים אין להאמין בו ולכן צריך שיהא מורא שמים עליו דהיינו יראת העונש, שאם יעבור על רצון הבו"ת יענש חמורות ולכן; **'כפה הקב"ה עליהם הר כגיגית'.****

ואיך נעשה האדם לירא שמים? **ראשית; צריך ללמוד ההלכות כדי לידע איך לקיים התורה ובצד ההלכות הביאו חז"ל דברי אגדות וגם אלו צריכים לימוד. וכן אחז"ל; 'מי שיש בידו הלכות**

ואין בידו אגדות, הרי הוא דומה למי שיש כלי זיין בידו אבל הוא חלש. ומי שיש בידו אגדות ואין בידו הלכות הוא דומה לגבור בלא כלי זיין' (אבות דרבי נתן' טז). הוא מה שאמר שלמה המלך ע"ה; **"לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסָר" (משלי' א ב) "חֲכָמָה" היא הכלי זיין לאדם נגד יצה"ר, אבל אם האדם חלש ואינו יכול להרים את הכלי זיין שבידו ולהשתמש בו כנגד השונא, מה יועיל לו כלי זינו?**

לכן הכריז שלמה שצריך; "לְדַעַת חֲכָמָה" וגם; "וּמוֹסָר"! כי ע"י לימוד המוסר מקבל גבורת הלב וגבורת הנפש ואז ירצה ויוכל להשתמש בכלי זיינו נגד השונא הגדול השוכן בבתי נפשו ויכריעו תחתיו. ולכן עלינו לדעת; שאם אדם אינו לומד מוסר, הרי הוא רחוק מיראת העונש וממילא הוא רחוק מכבישת היצר! ואל יטעה בחור השקוע בתאוה, כי בלא מוסר יוכל להשליך מעליו משא התאוה, בשום אופן לא! ואפי' אם ישא אשה לא יועיל לו, אדרבה; עי"ז ימצא לו פתחי היתר וישקע עוד יותר בתאוותו ויהיה נבל ברשות התורה.

כי אם לא השריש בקרבו יראת העונש ולעמוד כנגד יצרו, הרי הוא הולך ונשקע בתאוה ויתנבל יותר ויותר. וגם גופו נחלה ונחלש ככתוב; **"אֵל תִּפֹּן לְנַפְשִׁים חַיְלָךְ" (משלי' לא). אלא ודאי ההכרח לאדם שירכוש שניהם ביחד החכמה והמוסר שהם ההלכות והאגדות, כדי שיגיע לתיקון המדות שלא יחפוץ ברע ולא יתאוה לרע, כי לא תמיד עומד האדם ברום שכלו ונשאר בטבעו ואז הרי; **'גזל ועריות נפשו של אדם מתאוותן ומחמדתן' (חגיגה' יא:)** ואין עצה אחרת רק יראת העונש!**

כתב רבינו יונה; 'ודע; כי נפש הרשע אשר כל תאוה לחפצי הגוף בחייו ונפרדת תאוה מעבודת הבורא ונבדלת משרשיה, תרד במותו למטה לארץ אל מקום תאוה, אבל יעלוה למרום לדין ולמשפט' (שע"ת' ב יח). הנה אנו חושבים כי מי נקרא רשע זה בעל עבירה שעובר עבירות בשאט נפש, אבל רבינו יונה כתב; כי נפש הרשע הוא אשר כל תאוות לחפצי הגוף, לא שהוא עובר עבירות אלא שחפצי הגוף הוא עושה בתשוקה גדולה ובתאוה מרובה והוא אמנם גם עוסק בעבודת בוראו, אבל עבודת הבו"ת הוא עושה בלי כל תאוה בלי כל הנאה, כי אין לבו מרגיש עונג בחפצי שמים רק בחפצי גופו.

ומסיים רבינו יונה; 'לכן גם במותו תרד למטה לארץ אל מקום תאוותה, אבל יעלוה למרום לדין ולמשפט ולראות איך החליפה מרום בשאול,

גנזי המלך דברים הטעונים גיזה גנזי המלך דברים הטעונים גיזה

האדם ומסיר הקרירות מקרבו ומתחיל לחשוב חשבון נפשו היכן הוא נמצא ויראת שמים משיגים רק בהתבוננות הוא לימוד המוסר! ('לב אליהו'). ■

העצה להסיר רוע מעללים אלו? שירגיש בלבבו ונפשו מה שהוא אומר בפיו ולפני מי הוא עומד? "**ראשית חקמה יראת ה'**" (תהלים' קיא י') ביראת שמים מתחמם לב

כאשר יעלו את האבן על ידי כף הקלע ואחרי עלותה למרום תרד בטבעה למטה לארץ, כאשר האבן חוזרת ונופלת לארץ אחרי הזריקה'. ומהי

המסמר שהפך לדירה

פתחו את כל החלונות והדלתות ונשמו רק דרך הפה, נפנפו במרץ ולשווא, הריח הלך והתעצם. מה זה, מה פשר הריח הנורא? סוף סוף הגיע זחוח ומחייך, התנפלו עליו בצעקות והוא לא הבין על מה המהומה. אמת, **מצא מקצוע חדש**; ספק פרוות לפרוון פלוני והוא מספק לו פרוות חתולים ולשם כך אוסף הוא חתולים מתים, אבל לא ירוץ עם כל אחד אל הפרוון, מחכה שיהיו עשר, עשרים... בשק יש רק חמש ועכשו הביא עוד שניים. על מה הרעש?! בתוך יומיים הוא הפך להיות בעל הבית... **מוסר השכל**; אל תתן רשות לזר לתקוע יתד בביתך, אל תתן ליצר הרע דריסת רגל... ■

מפורט; המקום שלו הוא וזכותו להניח שם כל חפץ כרצונו. תקע את המסמר הניח עליו כובעו ויצא. כעבור חמש דקות הגיע, נטל את כובעו והניח את תרמילו. כעבור רבע שעה הגיע שוב להוציא משהו מן התרמיל. עברו עשר דקות ובא לשים משהו בתרמיל, הגיע בלילה והגיע בחצות והגיע באשמורת. נקעה רוחם מביקוריו ונתנו לו מפתח. אבל אין רצונו להיות שותף בעל מפתח אלא הוא רוצה להיות בעל הבית ומיד. הגיע נטל את התרמיל ותלה משהו אחר במקומו ונעלם. אט אט החל להתפשט בבית ריח מחליא... התרמיל החדש מקור הסרחון. המתינו שיבוא ויסביר ודוקא אז נעלם.

"לא יראת ה' תמץ ולא יראת ה' שאר" ('שמות' יג ז)

'איסורו במשהו' ('שו"ע' תנב ג) **בספר 'תולדות יעקב יוסף' מופיע**; מעשה בקמצן רוק שהחליט לשאת אשה, לשם כך ידע שעליו להציע לה בית. הקציב מאה שקלים תמימים למשימה ועבר מבית לבית והציע את הצעתו ונדחה... **באחד הבתים מצא אוזן קשבת**; מוכן הוא לשלם מאה שקלים במזומן תמורת הרשות לתקוע מסמר כדי לתלות בו חפציו. הסכימו והקצו לו מקום בסמוך לדלת האחורית, כניסת המשרתים, שהרי למי זה יפריע?! **החתים אותם על חוזה**

התולעת בלב האבן

לקבעה בכתר המלכות והורה לרכוש עבורו את האבן היקרה ביותר ואין כסף נחשב, יהא מחירה אשר יהא. יצאו לבקש את האבן המתאימה ומצאוה. לא היתה אבן השווה לה בברק ובזוהר. הביאוה אל המלך ושמח בה מאוד השתעשע בה וקרא לכל השרים והסגנים, הללוה ושבחוה ויתפעלו עד מאד. קרא המלך לכל סוהרי האבנים הטובות ביקש חוות דעתם בכמה מעריכים הם אבן יקרה זו שאין משלה. הגיעו המומחים והאבן עברה מיד ליד, מי שלא עמד על טיבה הרבה במחירה. מי שעמד על טיבה הפריז בשוויה כדי להחניף למלך, עברה האבן מיד ליד עד שהגיעה לידו של הסוחר המומחה שהכירה. **נענה ואמר**: "כיצד תוכל לומר כן הלא שמעת מה אמרו הסוחרים כולם פה אחד. מומחים הם כמוך ועדותם נאמנה"? **נענה הסוחר ואמר**: "אל יחר אף המלך, אבל אצלי היתה אבן זו והתחפשתי לאיכר כדי להפטר ממנה ומי כמוני מכיר בטיבה". "כך", **סיים היהודי את דבריו**: "גם ענין 'אותו האיש' וטיבו. הלא מזרע ישראל היה והקאנוהו מתוכנו ומי יודע כמונו יודע את טיבו ומהותו". **הנמשל**; גלוי וידוע לפני הקב"ה שאותו רשע פעל רבות והרבה רשעה לפני כן ומשום כך נבחר ליסר ולהעניש **בגדר**; **'מגלגלין חוב ע"י חייב'** ('שבת' לא). ולאחר מכן אובד הוא ברשעו. ■

מבני דתי ואינם נוגעים בעדותם וכולם מעלים אותו על נס, משבחים ומפארים את אישיותו ופעלו נמצא שהשקפתך מופרכת ובטלה". הביט הקיסר סביב והכל אישרו את דבריו. **נענה היהודי ואמר**: "אל נא יחר אף מלכנו אך **אמשול לך משל**; לסוחר באבנים טובות הזדמנה אבן יקרה זוהרת באור מופלא ומשלחת נגוהות ברק. נטלה בידו וברגישותו הרבה חש שאין היא קרה וצוננת כחברותיה **ובמומחיותו ידע את הסיבה**; תולעת מקננת בה, פשתה בה רימה, האבן חסרת כל ערך ואיבדה את כל שוויה. מה עשה? התחפש לאיכר ופנה לסוחר באבנים טובות. "ראה", **אמר לו**: "הבט מה מצאתי בשדי. המחרשה הפכה את הרגבים ואבן זו התנוצצה לעיני, היש לה שווי כלשהו"? הביט הסוחר ועיניו יצאו מחוריהן, חטף את האבן והביט בה ועיניו לא שבעו מזוהר ברקה. לא שם לבו למידת חומה ולא הבין שאבדה את שוויה ביקש לנצל את בערות האיכר והציע לו כמה זהובים תמורתה. עמד 'האיכר' על המקח הכפיל את המחיר ושלוש והלך לדרכו. שמחו שניהם, הסוחר הראשון שמח שקיבל כמה זהובים בעד אבן שאינה שווה מאומה והשני שמח שהצליח לרכוש אבן יקרה בסכום כה נמוך ובדמים מועטים והוא מכרה לחברו ברוח של עשרות מונים וכך עברה האבן מיד ליד וכל העת עלה מחירה. יום אחד הוצרך המלך לאבן יקרה

"גם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי" ('בראשית' טו יד)

רבותנו הראשונים ז"ל שאלו; מאחר שהמצרים עינו את ישראל בגזרתו של מקום, מדוע נענשו. **ושאלה זו נשאלת גם בפסוק**; "**פי אתה אשר הפית דכפול... תנה עון על עונם... יפחו מספר חיים**" ('תהלים' סט כז). **וקשה**; "**אשר הפית דכפול**" ועשו שליחותך מדוע יענשו? **הרה"ק רבי יעקב מפולנאה זצ"ל שמע תשובת שאלה זו ממורו ה'בעל שם טוב' זצ"ל שהקדים לה סיפור מעשה כמשל**; מעשה במלך ממלכויות הנוצרים שכבש ארצות רבות ומשל בגוים רבים. פעם אחת עשה משתה לכל המלכים הכפופים לו ולכל השליטים המעלים לו מס וכטוב לבו ביין שאלם למהות דתם. סיפר כל אחד על העבודה הזרה שלו אבל חלק כבוד למלכות והודה במקצת לדתו של הקיסר. **האחד אמר**: "הנוצרים היה נביא". **השני אמר**: "היה פרוש וקדוש". **ושלישי אמר**: "אינו יודע ואינו מכיר בטיבו". **היה שם יהודי אחד שכשהגיע תורו אמר**: "את היהדות אין צורך להציג ו'אותו האיש' היה פושע ישראל". **חורו פני הקיסר בהשפלה הפומבית של דתו וניסה להציל את כבודו ואמר**: "אילו הינו נצבים לויכוח אני ואתה לא היתה יכולה להיות כאן הכרעה אבל יושבים כאן בעלי אמונות אחרות שאינם

גמילה מעבודה זרה

נס גדול נעשה לישראל ב'שבת הגדול' שהמצרים ראו קונים צאן לשחטו לפסח והמצרים עבדו לצאן ולא עשו להם דבר. **שאל הגאון רבי חומני עלוש זצ"ל רב במדינת שבתוניס;** אם משום כך היה ראוי לקרוא לו; 'יום גדול', כי השבת לכאורה לא נשמרה בו כדבעי שהרי לקחו כסף בידם והלכו לשוק לקנות טלאים ונשאום לבתיהם, א"כ השבת כשבת, לא היתה 'שבת הגדול'? **והשיב על כך במשל;** מעשה במלך ולו בן יחיד יורש עזר שכל מעיניו בו וכל תקותיו מסתמכות עליו. והנה שוד ושבר נתן הבן בכוס עינו והחל שותה לשכרה, חצי היום מתהולל ויתרתו מתגולל בקיאו אוי לאותה בושה וכבוד המלכות מושפל עד עפר. זימן המלך את בנו לשיחה נוקבת נשפכו בה דמעות כמים, הבטיח הבן מעומק ליבו לחזור למוטב להתנתק באחת ולהגמל מיד על אף שזה קשה עד בלי די יסורי תופת למורגל ומכור לשכרות, אבל בן המלך הצדיק את יחסו הרם עמד במשימה בגבורה עילאית **ואביו עוקב בדאגה ובחשש;** היחזיק מעמד היתמיד? **יום אחד עבר הבן במסדרון הארמון וריח היין עלה מהמרתף והיכה באפו והחזירו בבת אחת לאחור והעמידו בנסיון שאין כמותו, מיד שלף חרבו מנדנה התפרץ למרתף והחל לבתק את חביות היין ולשספן ושברן עד אחת והגיר יינן. **עלה הממונה על היינות וזעק לפני המלך:** "בנך עושה שמות במרתף היין". "הביאוהו", **פקד המלך.** הובא בן המלך, שעררו סתור בגדיו מוכתמים ונעליו ספוגות. **ירד המלך מכס מלכותו וחבקו בחום ואמר:** "בקש ממני מה שתרצה כפרס". **והממונה על היינות אינו מאמין למשמע אזניו:** "פרס, על השבירה"? "אכן כן", **אמר המלך:** "כי עתה הוכיח שאמנם נגמל". **והנמשל; הנביא אומר:** "ביום פקדי בני ישראל נאשא נדי לזרע בית יעקב נאנדע לקם פארץ מצרים נאשא נדי לקם לאמר אני ה' אלוקים. נמרנו כי נלא אבו לשמע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו נאת גלולי מצרים לא עזבו" ('חזקאל' כ ה-ח). כאותו בן מלך שיכור המתמכר ליינו. **והנה נצטוונו; "משכו וקחו לקם צאן... נשטו הפסח" ('שמות' יב כא) 'משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה' (רש"י). "נלכנו ננעשו" ('שם' כח) לקחו אליהם של מצרים שהיו כה קשורים אליהם קנו ונשאו וקשרו כדי לשחטם. בכך משכו****

עליהם אהבה כה רבה ממרום והשבת עצמה נחשבת לגדולה וחשובה אם בה נעשה הדבר והוכחה ההתנתקות מהעבודה זרה. **(שבת וקומי)** **'צריך לשנות ד' כוונות על הסדר. ואם שתאן זה אחר זה שלא כסדר לא יצא' ('שו"ע' תעב ח)** **ליל הסדר קרב ובא ולמה נקרא שמו; 'ליל הסדר'? כי חז"ל סידרו לנו את סדריו ככל חוקותיו ומשפטיו; 'קדש ורחץ, כרפס יחץ' עד; 'הלל נרצה' צעד אחר צעד, פרק אחר פרק. משל למה הדבר דומה? להקשת סיסמא על קלידי המחשב, אם הקשת כראוי הקלדת את האותיות הנכונות ובסדר הנכון תפתח התוכנה המבוקשת על כל רזיה אך אם טעית באות אחת שיבשת את הסדר הנכון ואפילו אם דילגת על רווח או על נקודה תופיע הודעה שההוראה שגויה והתוכנה תשאר חסומה...** **בעל 'נתיבות שלום' זצ"ל ביאר ע"פ משל למה הדבר דומה;** נכנס אדם לתא הטייס ורואה לפניו כפתורים שונים ומשונים ולחצנים מתוחכמים והוא בוהה בהם כ'תרנגול בבני אדם'. אין לו כל הבנה לשם מה נצרכים כפתורים רבים אלו, אמנם הטייס המנוסה מבין ויודע מהי מטרת כל כפתור וכפתור ומהי פעולתו של כל לחצן. הכפתורים והלחצנים מסייעים המה למטוס לנסוק כלפי מעלה ולהמריא לפסגות גבוהים ביותר... האדם הפשוט לא בהכרח מבין תמיד את המשמעות הפנימית העמוקה...

הגאון הקדוש ה'חכם צבי' זצ"ל דקדק בכל החומרות וההידורים בענין המצות; קצירת החיטים נעשתה בידי יהודים ובמשך השנה כולה נשמרו בחדר מיוחד על ידי ממונה מיוחד ובהגיע העת ברוון וטחנן ואפאון בשמירה רבה וחומרות שונות, בטורח ובמאמצים עלו וסוף סוף היו בידי המצות המהודרות. **בשמחה עצומה אמר:** "עלה בידי להגשים כל שבקשתי בכל עניני הכשרות". לפתע התקדרו פניו ונתכנס בשתיקה ולא ידעו על מה נעצב. עמד בחלון וראה אברך נושא את המצות שאפה וקרא לו. **בא האברך וה'חכם צבי' שאלו:** "התיאות להתחלף עמי לתת לי את מצותיך ולקחת את שלי?" נרעש האברך. כל בני אמסטרדם ידעו כמה מחמיר הרב במצותו ואיך יקח את המצות 'הפשוטות' שלו?! "האם יש חלילה שמץ פסול במצותיו של הרב?"

חקר. 'חלילה', **קרא הרב:** "אילו כן, האם הייתי מכשילך"? "אם כן מדוע יאות הרב להחליף עמי?" **אמר לו:** "כיון ששמחתי במצותי ואמרתי שעלה 'בידי' להגשים משאלתי, יש בכך שמץ יוהרה. וה'טורי זהב' כתב; שאם יש שמץ יוהרה במצוה **הרי היא בגדר; 'מצוה הבאה בעבירה' (ברכות' מז:)** ולפיכך; איני יכול לאכול מהן. אבל עבורך כשרות הן בתכלית". (הרב שלום מאיר וולך שליט"א)

אדם הסיח צרותיו לפני הגה"ק ה'דברי חיים' מצאנז זצ"ל; צרות רעות ורבות נוראות ואיומות רח"ל **עד שקרא בנהמת לבו:** "מה אומר לכם רבי, זה נורא יותר מגלות מצרים". **קטע הרבי את דבריו:** "גרוע יותר מגלות מצרים לא יכול להיות. **הלא תבין;** אדם עבד בפרך בשמש היוקדת תחת שבט הנוגש אם לא יעבוד בכל כוחו ולא ישרים את מיכסת הלבנים ישקעו ילדיו בחומה. טרח ויגע בקוצר רוח ובעבודה קשה ובערוב היום שב לביתו ולא היה לו במה להתנחם במה להשיב נפשו. אבל היום עם כל סאת הצרות כשאדם בא בערב לביתו יש לו את התורה הקדושה פותח הוא ספר ומחיה נפשו משיב רוחו שוכח עולם ומלואו".

ופני הרבי זהרו באור יקר, **טפה על לבו וקרא:** "אה, אה, יש לנו במה להשיב נפשנו במה להתנחם..." (הרב שלום מאיר וולך שליט"א)

"מה יפו פעמך בנעלים" ('שיה"ש' ז ב)

שאלו את הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זצ"ל; **המדורש מביא; 'ישראל אינם יודעים השכר המגיע אליהם עבור נקיות המנעלים בערב שבת... וזהו שכתוב; "ביום ההוא לככי ולמספד ולקרקס ולתגר שק"'** (ישעיה' כב יב) **ושאלוהו:** "מה ביאור המדרש?" **אמר הרבי:** "אמשול לכם משל למה הדבר דומה; לעני שהיה מהלך בדרך, הגיע להר אחד וראה בו אבנים יפות והניח כמה מהן בתרמילו, כיון שהכביד עליו משאו השליך את האבנים והמשיך ללכת. הגיע למקום ישוב ורצה לאכול באכסניה. חפש בתרמילו אחר פרוסת נחושת לקנות בה אוכל ולא מצא ובירכתי התרמיל הבחין באבן יפה וקטנה ששכח להשליך בדרך,

גנזי המלך דברים הטעונים גניזה

"הלא גם נולדתי בלי זקן"?! נענה לעומתו ה'אהל דוד' ואמר: "כעת הנני מבין את כונת בעל ההגדה; ואף אתה הקהה את שיניו" כי הרשע של ההגדה הוא מחבורת המשכילים המגלחים את זקנם בטענתם ש'נולדו בלי זקן' לפיכך אומר לו בעל ההגדה: "הלא גם נולדת בלי שינים ואינך נצרך להם..."

סיבת אריכות הגלות

'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות... כולנו מסובין' (הגדה של פסח)

סיפר הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב הי"ד בעל ה'קדושת ציון'; סופר לו על מי שראה יהודי פשוט ותם עורך את ה'סדר' ויהי כשהגיעו לתיבות; **'כולנו מסובין' שאלו אחד מהאורחים:** "מה זה 'מסובין'?" **ענה אותו תם בגערה:** "וכי אינך יודע? הרי זו מילה מן המשנה. 'סובין' הוא פסולת החיטים". **כשראה ה'קדושת ציון' שכולם צוחקים אמר באנחה:** **"מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות'**, מדוע גלות חשוכה ואפלה זו נמשכת ואין רואים לה סוף וקץ? **משום; 'כולנו מסובין'**, כולנו עשויים מקליפה חיצונית בלי שום פנימיות ותוך (כשיש גם קמח הוא מכסה על הסובין אך כאשר כולו מהסובין אין במה לכסות). ■

כציונה המקורי והמקודש בצניעות וכדת. **הכתוב אומר;** **"אף את שפתי תשמרו"** ('שמות' לא יג). **וכלל בידנו; "אף"** הוא לשון מיעוט (רמב"ן). עליכם לשמור את שבתות ישראל וחגי ישראל ולא לאמץ חגים נכריים וימי שבתון זרים על אחת כמה וכמה שלא להחליף את היוצרות חלילה כאותם הרומסים כל קודש מחללים את השבתות והחגים ומאמצים בקנאות את חג' המימונה שאינו מן התורה ואף לא מדרבנן ועוטרם לראשו את כתר המסורת והמורשת. **משל למה הדבר דומה;** לנערה שמתה עליה אמה. כמה דמעות שפכה וכמה צער הצטערה. בינתיים נשא אביה אחרת והיתומה המסכנה השלימה עם המציאות אך בראותה את האם החורגת עוטה את בגדי הנשף של אימה ומתנאה בתכשיטיה אזי נפתח מעין הדמעות מחדש והיא בוכה מאין הפוגות. **והנמשל;** אבוי לנו שנתמעטה הקדושה בארץ הקודש שיש המחללים כל קודש, אבל שבעתים רע ומר כשהם 'מאמצים' בדל של מסורת ומעועים את דמותה... (**ויוסף אברהם**)

נולד בלי שינים

בעל 'אהל דוד' פגש פעם יהודי 'משכיל' שהחל מגלח את זקנו ושאלו: "וכי מפני מה הנך מגלח את זקנד והלא זהו 'סימן' יהדות?" **ענהו אותו 'משכיל':**

הוציאה. **שאלו האכסנאי:** "מה זה בידך?" **ענה:** "אבן נחמדה". הביאו האכסנאי אל סוחר באבנים טובות, בחן את האבן והציע אלף רובלים תמורתה. נעתקו המילים מפיו של העני וחשב הסוחר שהעני יודע את ערכה האמיתי של האבן והכפיל את המחיר. נפל העני לארץ, מרט את שערות ראשו ופרץ בבכי מר, **נחרדו האנשים:** "מה ארע?" **אמר להם:** "הלא תרמילי היה מלא באבנים כאלו גדולות ונפלאות ואני השלכתי אותן ככלי אין חפץ בו... אם בשביל רסיס האבן הזאת אקבל אלפים רובלים כמה היו שוות האבנים הגדולות והכבדות". **והנמשל;** כך כשיבוא האדם למרום אחרי מאה ועשרים שנה ולא תהיה בידו אלא מצוה זו שניקה את נעליו בערב שבת ויראה **מהו גודל השכר על מעשה פעוט זה;** **"מה פפו פְּעֻמֶיךָ בְּנְעָלִים"**, הרי יפרוץ בועקה גדולה ומרה על המצות הגדולות והנכבדות שהשליך אחרי גוו. **"פיום הוא לככי ולקמספד ולקקתה ולקמגר שק"**.

הגאון רבי אברהם מספאקס זצ"ל כותב דברים נחרצים שכדאי לשוב ולשננם; יום המימונה הונהג על ידי גדולי הדורות הראשונים צדיקים וקדושים כמועד של שיר ושבח לבורא עולם וחגוהו בקדושה ודברי תורה שיר ושבח הלל וזמרה. ועתה אומץ של על ידי מתפרקים ומתפקרים ורוח זרה נושבת בו, רוח עושים של קלות ראש ופריקת עול ושילוח רסן המגרשת את הקדושה והטוהר, למגינת לב שוחרי המסורת בטהרתה

הכנה לגאולה

שבהגיע המועד יוכל לבוא בזמן קצר ונחות מרובה. כל המלאכות הכבירה נעשתה בעוד בן המלך בגלות ובלא שידע מאומה אודות התכונה הקדחתנית הנעשית בגינו. **כן הוא גם בענין הגאולה;** אין לנו מושג אלו הכנות נרקמות **כדי שבהגיע העת;** **"בא יבא לא אָתָּר"** ('חבקוק' ב ג) ופתאום יבוא כאפיקים בנגב. **(צפית לישועה' ב)** ■

שנה חלפה המלך ניחם על גזרתו והתגעגע לבנו אך דבר המלך אין להשיב. התבונן המלך וראה שגם ככלות חמש השנים יטלטל בנו חדשים ארוכים בדרך מפרכת עד בואו לעיר המלוכה. מה עשה? צוה וסללו מסילה רחבה וכבושה סיתתו הרים ומלאו גאיות והכינו מרכבה רפודה ותחנות בדרך בהן יחליפו סוסים יגעים בסוסים רעננים כדי

"שובה ה' את שביטנו כאפיקים בנגב" ('תהלים' קכו ד)

אמר ה'חפץ חיים' זצ"ל; **משל למה הדבר דומה;** למלך שקצף על בנו וגזר עליו חמש שנות גלות במחוז מרוחק שהנסיעה אליו ארכה חודשים אחדים בדרכים משובשות רצופות עליות ומורדות. שנה אחר

שעבוד הלב

ושלא ימנעו מהם את התבן... ורק לאחר שנגאלו לאחר שחוו את חיי החופש והחרות הביטו אחור והשתוממו; איך יכולים היינו לבוסס בבליית הלבנים להשתוחח תחת משא האבנים, להיות משועבדים לפרעה הרודה בפרך המכה בשוט המעביד עד כלות הכוחות. כל אחד וה'פרעה' שלו... ■

המצה, סמל לגאולה והמרור, סמל השעבוד. **והשאלה ידועה;** מדוע מקדימים את המצה למרור הלא ראוי היה להקדים את השעבוד לסמל הגאולה? **ענה על כך ה'חדושי הרי"ם' זצ"ל;** בטרם נגאלו לא חשו כלל במרור שבשעבוד, הם הסכינו לו והשלימו איתו וכל מבוקשם היה שלא יפריעו להם

'מצה זו שאנו אוכלים על שום מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותנו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם. מרור זה שאנו אוכלים על שום מה? על שום שמררו המצרים את חיי אבותנו במצרים' (הגדה של פסח)

'פרי חיים'

מרבנו מרן בעל 'אילת השחר' שליט"א

ספר תורה שרוי בצער

הבוקר נאנח רבינו באנחה הקורעת לב ואמר: "היום זה מצב קשה בכלל ישראל, רוצים לעשות גזירה חדשה של הצבא. והי' מוכן מדבריו שאינו חש בטוב, כי קשה לו לחשוב על החוקים הנוראים אשר רוצים להטיל על עמך ישראל החרדים לדבר ה'.. וחזור ואומר: "זה נורא ואיום, נורא ואיום!!!"

סדר לימוד בין הזמנים
נשאל רבינו: "מה החיוק שצריך לעשות בימים אלו?"
תשובה: "במשך ימי בין הזמנים, חוץ מה שצריך לעשות כגון תפילה, שינה, אכילה ועזרה בבית, ינצל את 'כל הזמן' ללימוד התורה!"

כאשר זכינו לשנה הזאת ג"כ ברחמי שמים המרובים שבא רבינו לבניו, בני הישיבה הק' ארחות תורה אשר אינם זוכים לקיים; 'כתינוק הבורח מבית הספר...' אלא נשארים עד למחרת סיום הזמן והרבה מהם שוקדים על תלמודם כל הלילה. ובא רבינו לסיום המסכת אשר זכו רוב בני הישיבה לקיים במשך החורף בס"ד. והשמיע ברמה דברים נשגבים מענינא דיומא, נביא את הדברים להנות בהם בני אדם;

'היות שבזמנינו בפרט, יש גזירות... וצריך רחמים רבים, רוצים לעשות גזירות בענין בחורי ישיבה שיהיו מוכרחים להיות בצבא. ואם לא, רוצים לעשות כל מיני דברים קשים – קנסות. ומתחילה רצו לשים במאסר ואם לא מאסר, דברים כאלה, כל פעם צריך רחמים גדולים.

ומה העצה? מה שיותר יתחזקו בלימוד יש יותר סיכויים שהיצר הרע לא ישלוט בנו. כי כל זה עושה השטן והיא עצת היצר; להפריע לבחורים ללמוד תורה ולעלות במעלות קדושות, השטן צר לו אם כלל ישראל יתרומו. בזמן האחרון לומדים תורה בכל הישיבות בשקידה וזה כואב לו, אז הוא עושה כל מיני דברים להפריע.

ומה אנחנו צריכים לעשות? רק להתחזק בתורה וגם לשמור את הפה מדברים בטלים ולא לדבר לשון הרע ושאר דברים אסורים, הפה צריך להיות קדוש! מה שהפה יותר קדוש יש יותר סיכויים שבכל הדברים לא יוכל לשלוט השטן.

הקב"ה יצילנו שנזכה בעז"ה שנוכל להמשיך ללמוד תורה בלי שום מפריעים, בלי שום; 'עול מלכות ועול דרך ארץ' ('אבות' ג'ו) כל אחד ישתדל לקבל על עצמו עול מלכות שמים. 'המקבל עליו עול תורה מעבריו ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ'. ונזכה עי"ז בעז"ה שכלל ישראל

יתרומם, עד שיגיע הזמן של; "כי מלאה הארץ דעה את ה' פנים לפנים בעולם" ('ישעיה' יא ט) ויתרבה כבוד שמים בעולם ונזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה".

ולהשלמת הדברים הנשגבים הנ"ל הראה רבינו להרה"ג ר' ברוך שפירא שליט"א את מה שהביא בדרך 'עץ חיים' להרמח"ל זצ"ל שבזמן גזירות ת"ח ת"ט השביע המקובל הגדול רבי שמשון מאסראפלי זצ"ל את הס"מ ושאלו אותו: "למה אתה עושה גזירות?" ואמר: "שאם יסכימו לבטל תורה הוא יתן להם מנוחה". ומה הוא רצה? שלא יהי' לימוד התורה, 'כואב לו אם לומדים תורה' כי זה העיקר מה שמחמת זה השטן - הס"מ לא יכול להתקיים, זה 'סם המות' של היצר הרע ולישראל היא 'סם החיים' וזה הסיבה שיש בכל הדורות גזירות נגד התורה, ראה שם דברים נוראים.

ואלה הדברים שאמר רבינו כשבאו בניו, בני הישיבה ק' 'רנה של תורה' לערוך סיום מסכת גיטין בבית רבינו, יחד עם הצוות הנבחר של הישיבה;
"היות שהיום יש צער גדול, רוצים לעשות חס ושלוש שלא יוכלו ללמוד תורה, הם חושבים שצריך ללכת לצבא בגיל הזה ועל ידי זה יצא למעט תורה בישראל. וצריך רחמי שמים שכל אחד יעשה כל מה שיכול להגביר לימוד התורה! ובזכות זה נזכה שלא יוכלו חס ושלוש לבטל תורה.

יש אנשים לא כל כך שומרי תורה ומצות, שלא איכפת להם אם יבטלו תורה. אנחנו צריכים לעשות כל המאמצים שהקב"ה יעזור שנוכל להמשיך להרבות מה שיותר תורה, יותר תורה! שהבחורים יוכלו לעלות בתורה ויראת שמים, יש בחורים שעושים שטיקלך תורה, חידושי תורה טובים וספרים, הכל. הקב"ה יעזור שנזכה מאד מאד להרבות תורה, שכל הצעירים יוכלו ללמוד תורה כמה שרוצים ויתגדלו ויתקדשו שם שמים עי"ז. עד שהקב"ה יעזור שנזכה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה".

ובמוצש"ק השתתף רבינו בסיום מס' 'חגיגה' (ושני פרקים במס' 'מו"ק') שנלמדו ע"י בני הכוללים של בוגרי הישיבה ק' ארחות תורה' וסיימו מס' 'חגיגה' בנוכחותו ותוך כדי הסיים העיר רבינו כדלהלן:

"כאשר סיימו מס' 'חגיגה'; 'אין אור של גיהנום שולטת בפושעי ישראל' ('חגיגה' כז). וקשה; למי יהיה גיהנום? הרי תלמידי חכמים לא ולפושעי ישראל לא, א"כ למי יש גיהנום? ואי אפשר לגויים, הרי יש גיהנום לגויים לבד וליהודים לבד, כמו שרואים מזה שידוע שבשבת הגיהנום נח. ולמי הוא נח? האם לגויים? גוי הרי

לא יוצא בשבת מהגיהנום, רק ליהודים וע"כ שיש להם גיהנום בפני עצמו, א"כ למי הגיהנום של היהודים, האם למפ"ם?! ללפיד?!

כתוב בגמרא; 'שחמי טבריא חמים מאוד מאוד, כיון שעוברים על פתחו של גיהנום' ('שבת' לט). א"כ הגיהנום זה אש חם מאד וכמו שהגמ' אומרת; 'אש אחד מששים לגיהנום' ('ברכות' נז:); האש שלנו הוא רק א' משישים מגיהנום, אם כן בשביל מי יש את זה.

עכ"פ העיקר הוא שיש גיהנום! איך מי ומה אני לא יודע, אבל יש גיהנום...

אדם חושב שהוא מגיע שמה עושים לו דאצ'א – חופש, אך אין שם דאצ'א, רובא דרובא של האנשים עוברים את הגיהנום ולא רק גויים ולא רק לפידינקעס.

הגיהנום הרבה יותר גדול מהגן עדן. הגמרא אומרת כמה הגודל של הגיהנום וכמה של הגן עדן והגיהנום הרבה יותר גדול ('תענית' י). וכאן כל אחד חושב שהוא יהיה בגן עדן, כל אחד חושב הוא רק ימות תיכף ומיד יהיה בגן עדן, אבל זה לא כל כך פשוט, לא יודעים האיד, מה ומי, אבל הגיהנום גדול מאד ורובא דעלמא בגיהנום. ומי שיש לו שכל צריך לנצל את החיים ללמוד תורה, לקיים מצוות ולא לעשות דברים רעים, אחרת שלא יחשוב ששם יהיה לו דאצ'א.

יש זמן אחרון אנשים שחולים במחלה הנוראה ויכול להיות שזה מקצר לו את הגיהנום, כיון שיסורין ממרקין ויש לו יסורין גדולים, ממילא הם ממרקין ובגיהנום כבר לא יהי' כ"כ הרבה גיהנום, אבל לולא זאת, לא טוב... לא טוב גיהנום.

כל זמן שאדם חי יכול לתקן, אפילו רגע אחד יעשה תשובה, יתקבל. לא כל דבר מספיק תשובה לבד, יש כאלה שצריך תשובה וצריך גיהנום, אך עכ"פ יותר קל, אם לא, שם כבר אי אפשר לעשות שום דבר, אחרי שכבר נפטר אין שום דבר...

ה' יעזור שכולכם תעלו בתורה ויראת שמים ויהיה לכם טוב לכם ולאשה והילדים יהי' כל טוב ברוחניות ובגשמיות".

עוד רגע אדבר על שזכינו בבא רבינו לחנוך את הבנין החדש של ישיבה קטנה 'קהלות יעקב' בראשות בנו הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א. ומייקר רבינו למאד את הישיבה ומתבטא: "מיינע אייניקלאך לערנן אין קהלות יעקב... – הנכדים שלי לומדים ב'קהלות יעקב'. וקבע שם רבינו מזווה ובירך בחום את כל התלמידים היקרים החביבים.

יזכו ל; 'הַחֲחִיבִי מְקוֹם אֶתְלָךְ' ('ישעיה' נד ב) ויתרבו הספסלים בתלמידים יקרים ■